10/06/2019

Ο “Πρώτος” του Αγίου Όρους

/ Αγιορείτικα

Σύμφωνα με τον Καταστατικό Χάρτη του Αγίου Όρους, Πρώτος ή Πρωτεπιστάτης, ονομάζεται ένα από τα τέσσερα μέλη της Ιεράς Επιστασίας [1], η οποία αποτελεί όργανο, όπου οι αποφάσεις λαμβάνονται με πλειοψηφία, καθώς ο Πρωτεπιστάτης, ανάμεσα στους υπόλοιπους τρεις Επιστάτες, θεωρείται πρώτος μεταξύ ίσων.

Μόνον οι Μονές Μεγίστης Λαύρας, Βατοπεδίου, Ιβήρων, Χιλανδαρίου και Διονυσίου έχουν το δικαίωμα να στέλνουν ανά 5 χρόνια ένα μοναχό ή ιερομόναχο τους, ο οποίος αναλαμβάνει Πρώτος ή Πρωτεπιστάτης του Αγίου Όρους. Τα υπόλοιπα μοναστήρια στέλνουν ανά 5 χρόνια μοναχό ή ιερομόναχο, ο οποίος αναλαμβάνει Επιστάτης.

Κατ’ αυτό τον τρόπο, οι Μονές χωρίζονται σε πέντε τετράδες, κάθε μία από τις οποίες, έχει επικεφαλής μία από τις παραπάνω Μονές:

Λαύρας, Δοχειαρίου, Ξενοφώντος, Εσφιγμένου.
Βατοπεδίου,

Κουτλουμουσίου, Καρακάλλου, Σταυρονικήτα.
Ιβήρων, Παντοκράτορος, Φιλόθεου, Σιμωνοπέτρας.
Χιλανδαρίου, Ξηροποτάμου, Παύλου, Γρηγορίου.
Διονυσίου, Ζωγράφου, Παντελεήμονος, Κωνσταμονίτου.

Κατ' αντιστοιχία, οι παραπάνω πέντε επιστασίες ονομάζονται: **λαυριωτική, βατοπεδινή, ιβηριτική, χιλανδαρινή και διονυσιάτικη**.

Στη βυζαντινή περίοδο ο Πρώτος είχε πολύ πιο ουσιαστικά και σημαντικά καθήκοντα:

(α) Αντιπροσώπευε τον Άθω στις τοπικές αρχές της Θεσσαλονίκης αλλά και στις πολιτικές και εκκλησιαστικές αρχές της αυτοκρατορίας.

(β) Με τη συνδρομή των ηγουμένων απέδιδε τη δικαιοσύνη στον Άθω και φρόντιζε για την τήρηση της τάξης, δρώντας ως ανώτερη δικαστική εξουσία του τόπου.

(γ) Επικύρωνε την εκλογή των ηγουμένων και τους παρέδιδε τη ράβδο της ηγουμενίας στο όνομα του αυτοκράτορα, τον οποίο αντιπροσώπευε στο Όρος (μερικοί μόνο ηγούμενοι μεγάλων μονών, όπως η Λαύρα, έπαιρναν τη ράβδο απευθείας από τον αυτοκράτορα).

(δ) Εκτός από τα διοικητικά και δικαστικά καθήκοντα, είχε πειθαρχική εξουσία όσον αφορά τα τρέχοντα ζητήματα της ζωής και τα πνευματικά, και επενέβαινε για να διευθετήσει ζητήματα σχετικά με την τήρηση των μοναστικών τυπικών, τη διαφύλαξη των εθίμων ή την ηθική διαγωγή των μοναχών.

Ο τελευταίος Πρώτος, εμφανίζεται το 1593 και ακολουθεί μια περίοδος πενήντα περίπου ετών, όπου δεν υπάρχει εκλεγμένος Πρώτος ούτε κανείς υπογράφει έτσι. Το 1781 έγινε από τον Οικουμενικό Πατριάρχη Γαβριήλ μια προσπάθεια επαναφοράς του θεσμού με την παλαιά μορφή του, όμως υπήρξαν αντιδράσεις από τα μεγάλα μοναστήρια.

Σήμερα, Πρώτος, προσφωνείται ο Πρωτεπιστάτης.

Υποσημειώσεις:

(1) Το τετραμελές εκτελεστικό σώμα του Αγίου Όρους. Η Ιερά Επιστασία συγκροτείται από αντιπροσώπους των Ιερών Μονών και εδρεύει στις Καρυές. Έχει

ως έργο την άσκηση της διαχειρίσεως του κοινού ταμείου και την ενέργεια των δαπανών. Η Ιερά Επιστασία εκτελεί επίσης τις αποφάσεις της Ιεράς Κοινότητας και συμπράττει στην εκτέλεση αυτών, έχοντας μεταξύ των άλλων καθήκοντα δημάρχου (καθαριότητα, επισκευές οδών κ.λπ.), ευθύνη για την τάξη, αρμοδιότητα για την εκδίκαση πταισμάτων κ.ά. (βλ. Λυκούρης Βασίλειος, Συλλογή Νομικών Όρων, εκδ. Δικηγορικού Συλλόγου Πειραιώς, Πειραιάς 2004, σελ. 87).

Βιβλιογραφία:

"Μοναχισμός", Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, τόμ. 9 (1966), στ. 27-28.
Χατζηφώτης Μ.Ι., Η καθημερινή ζωή στο Άγιο Όρος, Παπαδήμας, Αθήνα 1999, σελ. 252-255.

ΠΗΓΕΣ: Orthodoxwiki